

MIGRAȚIA ÎN ROMÂNIA ȘI PERSPECTIVELE DEMOGRAFICE

MIGRATION IN ROMANIA AND DEMOGRAPHIC PERSPECTIVES

Conf.univ.dr. Cornelia TOMESCU-DUMITRESCU

ABSTRACT: MIGRATION HAS BECOME A GLOBAL PHENOMENON THAT AFFECTS MOST STATES ON THE WORLD MAP. AFTER 1989, WITH THE FALL OF THE COMMUNIST REGIME, MIGRATION TO ROMANIA BECAME A WORRYING PHENOMENON, UP TO 15 PERCENT OF THE ROMANIAN POPULATION LEAVING THE COUNTRY. ACCORDING TO EUROSTAT, 96929 PEOPLE LEFT ROMANIA IN THE IMMEDIATE AFTERMATH OF THE REVOLUTION, AMID THE OPENING OF THE BORDER, REACHING 170000 PEOPLE IN THE NEXT THREE YEARS. DURING THIS PERIOD, 75% OF THE PERMANENT LEGAL IMMIGRANTS WERE ETHNIC GERMANS, HUNGARIANS AND JEWS. SUBSEQUENTLY, AS A CONSEQUENCE OF THE INTRODUCTION OF VISA AND WORK PERMIT RESTRICTIONS, THE MIGRATION RATE IN ROMANIA HAS DECREASED, INSTEAD THE TEMPORARY MIGRATION RATE HAS EXPERIENCED AN UNPRECEDENTED EXPLOSION, TURNING INTO A WORRYING PHENOMENON WITH SOCIAL, ECONOMIC, AND PSYCHOLOGICAL IMPLICATIONS DEEP.

KEYWORDS: MIGRATION, IMMIGRANTS, SOCIAL PHENOMENON, PSYCHOLOGICAL IMPLICATIONS.

Migrația a devenit un fenomen global ce afectează majoritatea statelor de pe harta lumii. După 1989, odată cu căderea regimului comunist, migrația în România a devenit un fenomen îngrijorător, până la 15 procente din populația României părăsind de atunci țara. Potrivit Eurostat, 96929 persoane au părăsit România în perioada imediat următoare revoluției, pe fondul deschiderii granițelor, atingând 170000 persoane în următorii trei ani. În această perioadă, 75% dintre emigranții legali permanenți au fost etnici germani, maghiari și evrei. Ulterior, ca o consecință a introducerii restricțiilor privind viza și permisele de lucru, rata migrației în România a scăzut, în schimb rata migrației temporare a cunoscut o explozie fără precedent, transformându-se într-un fenomen îngrijorător, cu implicații sociale, economice și psihologice profunde.

1. Fenomenul migraționist în România

Recensămintele populației din 2002 și 2011 arată că cea mai mare parte a localităților României au pierdut populație, urmare a unui spor natural și migratoriu negativ. Populația a crescut doar în marile orașe și zonele lor periurbane.

Soldul migrației externe pe județe evidențiază existența a două categorii de județe; o primă categorie o reprezintă județele ce exercită atracție pentru persoanele migrante și nu încurajează fenomenul de plecare cu domiciliul din România, iar a doua categorie sunt județele ce “alimentează” cu emigranți țările din Europa și de peste ocean. Astfel, dacă la începutul perioadei municipiul București era un pol ce „alimenta” cu emigranți piața externă, după anul 2000 acest centru urban atrage numeroși imigranți, încurajând populația să rămână în această zonă. Se poate remarca faptul că municipiul București face notă discordantă cu celelalte județe în întreaga perioadă analizată. Pe zone geografice din România, se observă că unele județe din vestul țării, unde ponderea persoanelor de alte naționalități este mare (Sibiu, Timiș și Brașov), reprezintă centre de unde emigrează o mare parte a celor ce au hotărât să se stabilească în străinătate, în timp ce județele din estul României (Iași, Botoșani și Galați) au devenit atrăgătoare mai ales pentru persoanele din Republica Moldova.

În prezent tendința de a pleca în străinătate este prezentă doar la populația cuprinsă între 26-40 ani, în timp ce la celelalte categorii de vârstă soldul migrației externe este pozitiv.

2. Cauzele migrației

Organizația Internațională pentru Migrații evidențiază factorii care stau la baza fenomenului migraționist și anume: factori de tip push/de împingere (nivel de trai scăzut, sărăcia, lipsa unui loc de muncă, probleme etnice, existența crizelor rezultate din dezastre naturale, accidente tehnologice sau terorism, sau chiar a crizelor financiare, a celor politice și a conflictelor sociale etc.) și factori de tip pull/de atragere (nivel de trai mai ridicat, nivel al salariilor mai ridicat, posibilitatea de a găsi un loc de muncă mai bun, experiența rețelelor sociale, libertate individuală etc.). De asemenea, pot fi puși în evidență și factori non-economici (limba, contingența culturală și geografică, legături de tradiție, istorice, foste colonii) care afectează, de asemenea, decizia de migrare și selecția țării de destinație.

În ultimii ani, literatura de specialitate a sesizat și apariția unor factori care pot conduce la ameliorarea creșterii fluxurilor de migrație, și anume: creșterea aversiunii față de imigranți a populației din țările gazdă, politicile de migrație ale diferitelor țări, măsuri mai ferme împotriva migrației ilegale (de exemplu, prin veriga securității sporite a frontierelor); îmbunătățirea

condițiilor economice și politice în țările de origine ale migranților; înrăutățirea climatului economic din țările dezvoltate pe fondul crizei globale actuale, relaxarea sumară, respectiv menținerea restricțiilor pe piața muncii în unele țări ale UE.

Există o multitudine de cauze identificate și clasificate de către specialiști ca fiind determinante pentru acest fenomen atât de complex. Pentru o analiză corectă am împărțit cauzele ce generează migrația permanentă în cauze subiective și cauze obiective.

Cauze subiective. Conjuncturile economice nefavorabile, situația politică și socială pot provoca presiuni psihologice asupra individului, generând dorința indivizilor de a căuta un loc de viață care să le îndeplinească aspirațiile. O altă explicație oferită este că în cadrul Noii Ordini Mondiale societățile aparțin uneia din cele două categorii: meritocrația și oligarhia. Meritocrația atrage se pare elitele, pe când oligarhia generează fluxul de capital uman către societățile meritocratice. Este mult vehiculată ideea unei domnii a elitelor în noua societate deschisă, globalizată. Într-o societate de tip meritocratic, pentru ca o persoană să facă parte din rândul elitelor trebuie ca să corespundă criteriilor formulate de acestea, pentru că regulile de intrare sunt fixe. Trebuie să posede o inteligență ridicată, educație, imaginație și capacitate de adaptare ridicată la noile tehnologii și descoperiri ce se succed în ritm amețitor. O persoană este acceptată într-un astfel de cerc elitist dacă satisface o serie de parametri inerenți. Respingerea unei astfel de persoane în ciuda faptului că satisface acești parametri inerenți poate fi un prilej de a stârni conflicte și frustrări în rândul persoanelor respective și apariția dorinței de a emigra către societăți ce le vor oferi mediul propice dezvoltării și împlinirii profesionale și sociale și care le va recunoaște potențialul propriu.

În contrast cu o societate de tip meritocratic, cea de tip oligarhic presupune ca o serie de parametri, numiți de Sam Vaknin transcendenți, să fie îndepliniți pentru ca persoana respectivă să aparțină unui astfel de cerc elitist. Un parametru transcendent nu depinde de individ. El este o întâmplare ce scapă voinței individului. Un astfel de parametru transcendent este sexul, rasa, religia, arborele genealogic. Pentru ca să facă parte dintr-un mediu elitist, persoana trebuie să aparțină în general rasei albe, să aibă sex masculin, și să aparțină unei anumite clase sociale. În fapt, cauza emigrării este tocmai acest conflict dintre societățile de tip meritocratic și cele de tip oligarhic, conflict ce generează un flux de capital uman dinspre societățile de tip oligarhic spre cele de tip meritocratic.

Cauze obiective Piața muncii s-a mondializat și a cunoscut o creștere fără precedent, apărând astfel un complex de factori ce determină pe de o parte nevoia atragerii de capital uman din exterior, iar pe de altă parte dorința de a emigra spre societăți care oferă împlinirea aspirațiilor indivizilor. Acest complex de cauze obiective le putem clasifica în cauze obiective endogene și exogene.

Cauzele obiective endogene însumează conjuncturile interne, economice, sociale și politice din interiorul unui stat. Exemplul sovietic este foarte sugestiv în acest sens. Politica de deschidere a președintelui Gorbaciov a dus în timp la pierderea controlului politic, căderea economiei, dispariția treptată a restricțiilor existente în perioada comunistă în ceea ce privește fluxurile de capital uman, migrația forței de muncă. Creșterea accentuată a inflației, devalorizarea accentuată, scăderea dramatică a fondurilor destinate cercetării științifice a dus la apariția dorinței de a emigra. La acestea se adaugă contracția cererii interne pentru un anumit segment, determinată de prăbușirea economiei datorită schimbărilor politice, deschiderea accentuată, pătrunderea capitalului străin și ieșirea celui autohton. Instituțiile susținute integral de către stat au fost cele mai afectate, statul nu a conștientizat problemele noi apărute, neexistând astfel nici un program eficient care să stopeze scurgerile de capital uman. Însă ceea mai importantă cauză obiectivă endogenă este standardul scăzut de viață în țările natale ale celor care aleg calea emigrării, siguranța și confortul ce nu mulțumește, precum și lipsa bazei materiale desfășurării unei activități de cercetare la standarde internaționale.

Cauze obiective exogene. Motorul, cele care acționează și determină cererea de muncă calificată și înalt calificată, sunt aceste cauze obiective exogene. Globalizarea a afectat majoritatea regiunilor globului, granițele s-au estompat, concurența a căpătat un rol hotărâtor pe o piață a capitalului uman din ce în ce mai mondializată. Modelul american arată veridicitatea acestei propoziții. De la declarația de independență, Statele Unite ale Americii au fost din totdeauna „pământul promis” pentru toate categoriile de oameni din Europa. Atracția aceasta pentru USA nu s-a schimbat, tineri din Europa, dar și din Asia, își părăsesc țara natală în căutarea unor condiții mai bune de viață și de împlinire profesională.

3. Efectele migrației pentru România

România a devenit atât țară de origine, cât și de destinație a migrației internaționale, însă statutul este de țară de *emigrație netă*. De asemenea, a crescut numărul persoanelor care migrează în tranzit teritoriul național, România având responsabilități suplimentare legate de

poziționarea la frontiera estică a UE (migrație ilegală, trafic de persoane, migrație voluntară). Politica legată de migrație în România a avut în vedere adoptarea de acte normative, înființarea unor instituții cu atribuții în domeniul migrației și cooperarea cu alte state. Mișcările la nivelul fluxurilor internaționale ale forței de muncă creează distorsiuni pe piața internă a forței de muncă din România (structură, specializare, segmentare), dezechilibre ale structurii demografice cu implicații economice (evoluția indicatorilor macroeconomici, efectele fiscale, remitențele) și asupra sistemului de securitate socială.

Principalele țări în care muncesc românii sunt Italia, Spania, Israel, Germania și Marea Britanie. Două treimi din banii trimiși în țară (*remitențe*) vin de la românii plecați la muncă în Italia și Spania. Absolvenții de învățământ superior reprezintă circa 10%-12% din totalul persoanelor emigrate legal, iar 26% dintre emigranții oficiali sunt absolvenți ai învățământului liceal și postliceal.

Migrația românească se caracterizează prin următoarele: migrarea cu precădere a populației tinere, aptă de muncă, conduce la o situație de criză atât pe piața muncii, cât și pe piața asigurărilor și serviciilor sociale, în sensul în care se exercită o presiune mult mai importantă asupra populației ocupate pe piața muncii din România, iar schimbările în structura pe grupe de vârstă și pe sexe a populației, coroborate cu descreșterea ratei fertilității duc la îmbătrânirea continuă demografică.

4. Statistici și previziuni privind migrațiile

Țările UE accentuează statutul refugiaților și azilanților în luarea deciziei de imigrare și utilizează un sistem relativ de restricții pe piața muncii pentru forța de muncă din țările intrate în UE în 2004 și 2007. Prin evaluarea consecințelor mobilității forței de muncă pot fi jalonate politici în domeniul migrației. Existența restricțiilor pe imigrație poate fi justificată și pe baza menținerii bunăstării, prosperității cetățenilor săi. Politica UE referitoare la imigrație nu mai ține seama de echilibrarea procesului de îmbătrânire a populației cu creșterea numărului de imigranți ilegali din țările sărace (conform EUROSTAT, 38% din imigranții ilegali au intrat în UE prin Italia față de 23% Franța, 18% Spania).

Urmare a transformării *comportamentului demografic* al familiilor europene, creșterea populației se datorează imigrației și nu sporului natural al populației, care rămâne de câteva ori mai mic decât ratele de migrație, în majoritatea statelor membre UE.

Comisia Europeană și miniștrii de finanțe ai statelor membre au realizat „2012 Ageing Report”, document care analizează impactul pe care fenomenul de îmbătrânire a populației îl are asupra finanțelor publice.

Previzunile indică faptul că până în 2060 populația activă din Europa va scădea cu 50 de milioane de oameni, fapt care conduce la necesitatea pentru Europa de a asigura accesul pentru imigranții legali din statele membre. Raportul menționează că, din cauza așteptărilor privind dinamica ratei fertilității, speranței de viață și ratelor de migrare, structura vârstei populației UE este prognozată să se schimbe dramatic în deceniile următoare. Dimensiunea medie a populației este proiectată să fie puțin mai mare față de acum 50 de ani, însă mult mai îmbătrânită decât este în prezent.

Cel mai mare segment al populației va continua să fie reprezentat de grupa de vârstă 15-64 ani, însă acesta se va reduce de la 67% în 2010, la 56% în 2060.

Ponderea persoanelor de 65 de ani și peste în totalul populației va crește de la 17% la 30%, în timp ce ponderea celor de 80 de ani și peste (în creștere de la 5% la 12%) va deveni la fel de mare precum a populației tinere în 2060.

Statele vest-europene cu populație numeroasă (Germania, Franța, Spania, Italia) vor rămâne în aceleași categorii de mărime demografică, nu atât datorită sporului natural, ci datorită sporului migrator pozitiv. Menținerea mărimii demografice a acestor state se face în principal pe seama fluxurilor de migranți din statele central și est europene, dar și a fluxurilor de migranți din afara Europei. Scăderi semnificative înregistrează statele nordice (Danemarca, Suedia și statele baltice), dar și statele central și est-europene (România, Bulgaria, Ungaria, Slovenia).

În următorii 50 de ani va avea loc o puternică transformare a viabilității demografice în cadrul statelor europene. Menținerea politicilor demografice și de migrații actuale va determina un permanent transfer prin migrații de populație tânără dinspre estul și din afara Europei către statele vechii Europei.

În acest fel, statele afectate astăzi de o accentuată dependență demografică își vor redresa balanța demografică, reducând raportul dintre persoanele în vârstă, inactive și categoriile de populație activă.

În celelalte state, pe fondul balanțelor migratorii negative și implicit a unui spor natural negativ, are loc un transfer al *dependenței demografice* către statele situate la granița răsăriteană

a Uniunii Europene, de la nord (Letonia, Lituania, Estonia), centru (Polonia, Slovacia, România), până în sud (Bulgaria, Grecia).

În 2060, dependența demografică este așteptată să crească la 64,8%, România având a doua cea mai ridicată rată de dependență, după Letonia (68%).

Media UE se va afla în 2060 la 52,6%, aproape 2 persoane cu vârsta de muncă corespunzând unei persoane retrase din activitate. În prezent media UE în ceea ce privește rata de dependență se află aproape de 26%.

5. Perspectivele demografice ale populației României pentru 2050

Până în anul 2030 se anticipează o scădere drastică a populației. În regiunile Sud-Muntenia (de circa 425.000 locuitori) și Sud-Vest Oltenia (de circa 400.000 locuitori) scăderile se datorează mortalității ridicate, iar în regiunile Nord-Est și Sud-Vest Oltenia datorită migrației. Scăderi mai reduse se așteaptă în regiunile București-Ilfov și Vest unde fluxurile migraționiste se stabilizează, în timp ce creșterea naturală din regiunile Nord-Est și Sud-Vest va fi anulată de fluxurile de migrație negative.

În 2030, numărul tinerilor se va reduce în toate regiunile cu 26-40%, iar până în 2050 reducerea va fi de 44-63% (scăderi mai mari în Sud-Vest Oltenia și Sud-Est).

În 2050 regiunile București-Ilfov și Sud-Vest Oltenia vor înregistra ponderea cea mai mică a tinerilor. Ponderea populației apte de muncă a crescut în ultimele două decenii nesemnificativ, cu o medie anuală de numai 0,4%.

Până în 2030 populația de 3-6 ani va ajunge la 570.000, cu 33% mai puțin, iar în 2050 populația preșcolară va reprezenta doar un sfert din totalul populației tinere 0-14 ani. Până în 2050 populația de 7-14 ani se va reduce la 922.000, scăderea fiind de peste 48%. Grupa de vârstă 15-24 ani se va reduce în 2050 până la 1,3 milioane. Pe fondul *scăderii numărului de tineri*, ponderea populației adulte va scădea accentuat în special după 2030, ajungând la 58%. Mai exact, în 2050 populația adultă din România va fi de 9,4 milioane persoane, cu 5,6 milioane persoane mai puțin decât în prezent. Procesul accelerat de îmbătrânire a populației are la bază viitoarea reducere a segmentului de tineri (ponderea tinerilor va scădea semnificativ la valori de 0,14-0,24 tineri/persoane adulte) și creșterea speranței de viață.

În concluzie, se observă o scădere dramatică a populației și schimbarea defavorabilă a structurii pe vârste în sensul îmbătrânirii accentuate a populației.

Bibliografie

- [1] Chelcea, L. (2002). "The Culture of Shortage during State Socialism: consumption Practices in a Romanian Village in the 1980s". *Cultural Studies* 16 (1), 16-43.
- [2] Gheorghiu, Dorel: 2004, *Migrația Internațională 2003*. Institutul Național de Statistică
- [3] Lăzăroiu, Sebastian and Monica Alexandru (2008) *Who is Coming after Who is Leaving? Labour Migration in the Context of Romania's Accession to the EU*. Country Report. International Organization for Migration, Geneva.
- [4] Joint Parliamentary Committee EURomania: 2005, *The Border Control and the Schengen System Topic in Romania 19th Meeting*, Brussels, 22-23 November 2005.
- [5] Pop, D. (2006) *The Developmental Effectiveness of Remittances, Case Study on Huedin town, Romania*, <http://www.wiiw.ac.at/balkan/files/POP.pdf>
- [6] Sandu, Dumitru et al. (2006) *Living Abroad on a Temporary Basis. The Economic Migration of Romanians: 1990- 2006*. Open Society Foundation, Bucharest.
- [7] UNDP National Human Development Report – Romania (2007) *Making EU Accession Work for All. Fostering Human Development by Strengthening the Inclusiveness of the Labour Market in Romania*. Bucharest.
- [8] World Bank, Development Prospects Group (2007) *Migration and Remittances Factbook*, <http://siteresources.worldbank.org/INTPROS> [PECTS/Resources/334934-1181678518183/Romania.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTPROS/PECTS/Resources/334934-1181678518183/Romania.pdf)
- *** <https://core.ac.uk/download/pdf/6240491.pdf>